Виходить у Львові що дня (крім неділь і гр. кат. сьвят) о 5-ій годині по полудни.

Редакция і Адміністрация: улиця Чарнецкого ч. 8.

Письма приймають ся лиш франковані.

Рукописи звертають ся лиш на окреме жадане і за вложенєм оплати почтової.

Рекламациї незапечатані вільні від оплати почтової.

НАРОДНА ЧАСОПИСЬ

Додаток до „Ґазети Львівскої“.

Передплата у Львові в Адміністрациї „Ґазети Львівскої“ і в ц. к. Старостах на провінциї:
на цілий рік зр. 2·40
на пів року зр. 1·20
на чверть року „ —·60
місячно . . „ —·20
Поодиноке число 1 кр.

З почтовою пересилкою:
на цілий рік зр. 5·40
на пів року зр. 2·70
на чверть року зр. 1·35
місячно . . „ —·45
Поодиноке число 3 кр.

Порядок принятя у Найв. Двору у Львові дня 7 вересня 1894.

Як звістно з оголошеної попереду програми подорожи Найясн. Пана до Львова, в пятницю дня 7 вересня с. р. по приїздї Найясн. Пана до нашого міста і торжественнім повитаню Монарха, відбуде ся о годинї 1 (час львівский) торжественне приняте у Найв. Двору. Порядок того принятя єсть слїдуючий:

1. Достойники Двору і шляхта з Є. Ексц. кн. Маршалком краєвим на чолї.
2. Духовеньство.
3. Корпус офіцирский.
4. Є. Ексц. кн. Маршалок краєвий на чолї Видїлу краєвого, презесів і делеґатів Рад повітових, а також і делеґатів 30 міст.
5. Комітет Виставы.
6. Президент міста з Радою громадского.
7. Шефи відділів ц. к. Намістництва, ц. к. краєвої Ради шкільної, краєвої Ради здоровля, ц. к. директор поліциї, директор почт і телеґрафів, директор і заступники директора руху зелїзниць державних, начальники дирекциї домен.
8. Начальники висшого Суду краєвого, Суду краєвого і карного, а також Надпрокураториї державы.
9. Начальники краєвої Дирекциї Скарбу і прокураториї скарбу.
10. Видїли Палат адвокатів і нотарів.
11. Настоятельство евангелицкої церкви.
12. Ректори Унїверситету і школи політехнїчної враз з Сенатами академічними, дирекция школи ветеринарії.
13. Дирекциї шкіл середних, семінариї учительских і державної школи промислової.
14. Львівска Палата торговельно-промислова.
15. Гал. Товариство господарске.
16. Гал. Товариство лїсове.
17. Заряд стоваришень охотничих сторожей огневих під проводом кн. Адама Сапіги.
18. Настоятельство львівскої ізраілскої громади віроісповідної.

Приписи для ополченцїв о обовязку мельдунковім.

Саме тепер оголошено розпоряджене в справі переведеня закона з дня 10 мая 1894 р. в справі обовязку мельдункового для ополченцїв. Після розпорядженя міністерства краєвої оборони з дня 20 серпня 1894 підпадають обовязкови представляти ся, взглядно мельдувати ся, ті ополченцї, що належать до войска, воєнної маринарки, краєвої оборони (разом з її доповняючими резервами), або до жандармериї, як також всї инші люди обовязані служити в ополченю, котрі на случай покликаня ополченя призначені до якоїсь окремої службы і в тій цїли дістали карти призначеня.

Загальні постанови.

Люди, що призначені служити в ополченю, не дуже відчували доси тягар сего обовязку. Від тепер же змушує їх закон ставити ся або мельдувати ся що року, а ті, що того би не зробили, допустили би ся провини і були би за то карані грошевою карою. Ставлене ся або мельдоване ся мусить відбувати ся раз що року. Ополченцї, котрі дістали карти призначеня, суть крім того обовязані замельдувати до 30 днїв кожду зміну свого звичайного місця замешканя. Ставити ся або мельдувати ся треба перед начальником громади, в котрій хто перебуває. Ті, що перебувають в Тиролі і Форальберґу, але там нїгде не принадлежать, мають мельдувати в громадї свого рідного краю; в Боснї і Герцеґовинї — тамошним властям повітовим; в краю над Лимом (на границі Туреччини) — комендантам стаций войскових; за границею — в амбасадах, посольствах і консулятах.

Представлюване ся або мельдоване у начальства громадского відбирає комісия, зложена з начальника громади або єго заступника, лїкаря і писаря. В громадах, де нема лїкаря, там належить до комісиї ще один член начальства громадского. Наколи би громади не могли сповняти сего урядованя, то можуть бути установлені мішані комісиї, зложені з заступника повітової власти політичної, одного офіцира краєвої оборони і одного войскового лїкаря.

Контроля.

Ставлене ся (або т. зв. контроля) має відбувати ся що року від 1 до 31 жовтня. Назначене контролї має оголосити повітова власть політична (маґістрат) „оповіщенєм“ бодай 14 днїв перед тим, заким має розпочати ся контроля. То оповіщене має бути публично порозліплюване, або в який инший спосіб подане до публичної відомости. У Відни, столицях країв і більших містах, де може ставити ся богато ополченцїв, треба визначити кілька днів і кілька місць для контролї, а ополченцїв треба покликувати після кляси віку. Для ополченцїв, що задля якихсь непоборимих перешкод або задля дуже пильних і важних справ родинних або

---

9)

Корея, Япан і Хіна.

(Після Ріхтгофена, Курзона, Ґемского, Вартеґґа і др.)

3. Хіна.

Календар і бритва — средства хіньскої культури. — Дещо про хіньску мову і віру, про звичаї і обичаї. — „Пан з чорним лицем“ або хіньска свиня. — Хіньский мур і гроби Мінгів. — Хіньске войско давнїйше а тепер.

(Конець).

Нема може народу в Европі, у котрого не було би отсеї приповідки: „Обвів ся, як хіньским муром“. Так говорять про чоловіка, котрий не дає до себе нікому приступу, не показує ся між людий, а замикає ся в стінах своєї хати. Видко з того, що в Европі вже від давна була якась чутка про хіньский мур, але майже ніхто не знав, чи той мур єсть дійстно, де він і який; чи замикає в собі цїлу хіньску державу, чи становить лиш часть її границї. Ще до недавна, бо може пять лїт тому назад, стали були навіть нїмецкі ґазети доказувати, що хіньского муру нема, що то лиш проста байка, видумка, котра пішла з того, що люди тими словами хотїли означити неприступність Хінців для европейскої культури. Многі подорожники европейскі переконали ся однакож в послїдних часах, що такий мур єсть дійстно, хоч він вже нинї майже цїлий розсипав ся.

Коли перейти через красну і урожайну долину, повну кипрісових гаїв та соснових лїсів, і засїяну множеством буддайских каплиць, на північнім заходї від хіньскої столиці Пекину, приходить ся до гір Нан-ков-шан або так званих „всхідних гір“, при котрих сподї лежить невеличке, хіньске село Нанґ-ков. Від сего села починає ся просмик, котрий веде через згадані гори, а котрим іде тепер ніби мурований гостинець, збудований віце-королем Лі-Гунґ-Чанґом, аж до міста Калґану, званого по хіньски Чанґ-кія-ков-тінґ. Єсть то глубока і вузка долина, котра піднимає ся стрімко в гору, а по котрій тут і там виднїють ся малі оселї, давні кріпости, обведені мурами, що по більшій части вже порозпадали ся. Від сих давних кріпостий ідуть впоперек долини мури, котрі її замикають, а в мурах тих суть вмуровані башнї, що давнїйше мали в собі хіньску залогу. Таких мурів єсть аж чотири один за другим. Поза четвертим муром, з місця, де вже просмик стає дуже стрімкий і де треба іти пішки, бо навіть верхом не можна вже їхати, видко вже здалека зубчастий, хіньский мур, але поки що лиш на самих вершках гір. Аж коли підійти близько під него, представляє ся він в цїлій своїй величавости.

Стаємо наконець по годинї ходу під самим, великим муром. Великою брамою понад дорогою входить ся тепер на подвірє кріпости, довге може на 150 кроків, котре з трох боків єсть обведене малими мурами а четвертим боком прилягає до великого. Другою брамою у великім мурі виходить ся на гостинець до Калґану. Малі мури вже розсипали ся, але великий, збудований з тесаного ґраніту, стоїть ще. Нашим очам представляє ся тепер справдїшне чудо. Великий мур, високий тут більше як 12 метрів, тягне ся по обох боках від сего місця, на право і лїво, по самім хребтї гір; то спускає ся в долину, в глубокі дебри і яри, то знов підоймає ся в гору аж на самі вершки, і так дальше і дальше, аж десь в безконечність. Може на 150 кроків від просмика, по обох его боках підоймають ся зпосеред муру високі, чотирогранні і так само, як мур, зубчасті башнї, віддалені одна від другої може на 300 до 400 кроків.

Що за величезна будова! Кілько тисячів рук мусїло тут працювати, якої сили потреба було, щоби тесане камінє, вапно і цеглу видвигати аж на так високі, майже неприступні гори! Та що спонукувало людий ставити тут такий мур? Чиє войско сидїло в тих башнях і якому ворогови боронило оно тут приступу? Хто тут і з ким бив ся? Може то дикі орди Монголів уганяли по тамтім боцї муру, а тут сидїли ті, що боронили їм приступу. Хто то вгадає! Нинї такий мур у війнї вже би не

особистих не можуть ставити ся в назначенім речинцю, треба визначити другий речинець, але найдальше до 8 днів. Мельдувати ся треба особисто. Виїмка може бути лиш в случаю недуги, а тогди можна мельдувати ся або устно через якогось свояка або повномочника, або письменно. Тих ополченців, що сидять в слідчім арешті або у вязници, мають мельдувати суди, поліция і дирекциї карних домів. Ополченці, котрі суть на мори, можуть мельдувати ся письменно там, де би повинні мельдувати ся устно.

Пас для ополченців.

Кождий ополченець, обовязаний після закона з 10 мая 1894 р. мельдувати ся — з виїмкою бувших офіцирів і урядників — дістане „пас ополченчий“, котрий служить до потвердженя єго ставленя ся або замельдованя, а в котрім все записано, що треба знати о обовязку ополченого і мельдункового. Паси для ополченців має з засади виготовляти приналежна повітова команда ополченя.

Пас ополченчий служить заразом яко документ леґітимацийний для рядових вояків, що вислужили у войску, котрі від тепер не будуть вже діставати відставки (абшиду). Виповнена відповідно в пасі ополченчім „леґітимацня“, служить ополченцеви за потверджене сповненя обовязку службового.

Постанови карні.

Ополченець, котрий не ставить ся, або не замельдує ся після постанов закона, допускає ся провини і підпадає грошевій карі від 2 зр. до 100 зр. Поступоване карне належить до політичних властий місця, де ополченець перебуває. Задавнене не може доти наступити, доки треває обовязок ставленя ся до контролі, взглядно сама провина.

Перегляд політичний.

Постійну комісию правничу Палати послів, для нарад над процесом цивільним, скликано на день 17 вересня.

Почтовим касам ощадности, дирекциї зелізниць державних і австро-угорскому банкови поручено, щоби при виплатах о скілько можна найбільше пускали в курс срібні гроші а стягали одноринськові банкноти і віддавали до каси довгу державного. Розпорядженєм тим думає міністер торговлі прискорити викупно одноринськових банкнотів, котре дуже поволи поступає.

До Берлина приїхав шеф турецкого штабу ґенерального Гольц-паша і 17 турецких офіцирів, котрих запросив цісар німецкий на великі маневри. Сих сїмнайцять офіцирів мають вступити на три роки до німецкої армії. Кажуть, що Гольц-паша має також якусь окрему місию від султана до німецкого цісаря.

З вістий, які надходять о стані здоровля царя, догадує ся берлиньска Kreuz Ztg., що він мусить бути таки небезпечний. Др. Сахарин доказує однакож, що недуга царя не єсть небезпечна, хоч з него виходить богато білковини. (Єсть то очевидно якась недуга нирок. *Ред.*). Цар не поїде вже до Криму лиш до Спали, де перебуде аж до пізної осени і буде там лїчити ся під доглядом дра Сахарина.

Новинки.

Львів дня 30 серпня.

— **Є. Е. Митрополит Сильвестер Сембратович** видав обіжник до всіх урядів парохіяльних в справі приїзду і повитаня Є. В. Цісаря. Обіжник поручає духовеньству, щоби в найблизшу неділю повідомили в церкви парохіян про гостину Цїсаря, щоби познакомили з урядово оголошеною програмою цісарскої подорожі і запросили вірних до громадного повитаня Монарха під проводом свого душпастиря на стациях, куди буде переїздити двірский поізд. Також запрошує Митрополит духовеньство, щоби явило ся як найчисленнїйше дня 8 вересня в будинку рускої духовної семинариї у Львові в часї цісарскої гостини в тім заведеню.

— **Руский театр** приїздить до Львова дня 3 вересня і розпічне ряд вистав, почавши від 4 вересня. Вистави будуть відбувати ся по чотири рази тиждневе, а то ві второк, четвер, суботу і неділю в сали товариства „Фрозін“ (готель Жоржа). Вистави розпічне ві второк драма „Не ходи Грицю“; в четвер дня 6 вересня буде виставлена „Рябина“, в суботу 8 вересня „Пташник з Тироля“, в неділю 9 вересня „Модний жених“, а ві второк 11 вересня Quem Di odere.

— **Великі маневри** кавалериї мають відбути ся в Галичині, як доносять з Відня, підчас побуту Монарха. Маневри ті відбудуть ся на просторі поміж Ярославом а Чернівцамп.

— **Руский Народний Дім в Коломиї.** Маєтковий стан института, предложений касиєром на загальнім зборі дня 21 цьвігня 1893 р., представляв суму 18.708 зр. 71 кр. (Важнїйші позициї: огород вартости 15.000 зр., на книжочках щадничих 2.835 зр. 26 кр., сїм метричних стосів каміня вартости 210 зр., залеглих вкладок членьских на 547 зр. і т. д.) Від 21 цьвітня 1893 до 13 серпня 1894 р. збільшив ся стан майна института о 525 зр. 72 кр. грішми зложеними на книжочках щадничих і о 18 метричних стосів каміня. Роботи підготовляючі будову Дому поступають усе наперед. Лупаного каміня на фундаменти стоїть тепер уже на місци около 25 метричних сягів і кільканацять каваликів каміня цоклового. Оферту на 600 метричних (або 1200 старих) сотнарів вапна принято від М. Рамлера за ціну по 1 зр. 25 кр. за метричний сотнар. Дня 17 серпня с. р. доставив сей ліверант перший транспорт вапна в скількости 85 метр. сотнарів. Вапно почало гасити ся і гасить ся раз-у-раз від дня 20 серпня, а для одержаня води потрібної до гашеня показала ся потреба викопати близько вапнярки на ґрунті „Народного Дому“ кирницю коштом около 100 зр.

— **В Самборі** дня 13 вересня відбудуть ся загальні збори Товариства для виробу і торговлї риз церковних. Проґрама тих зборів така: О год. 9 рано служба Божа. О год. 2 пополудни отворене збору в сали „Рускої Бесіди“. Справоздане з діяльности товариства за час від 1 жовтня 1893 до 30 червня 1894 і предложене білянсу. Справоздане комісиї контрольної. Поділ зисків. Зміна статута, а именно: §. 44 (друга часть) має звучати: „Річний зиск розділює ся 10 прц. на фонд резервовий, 40 прц. на запомоги для вдів і сиріт по сьвящениках всіх трех епархій; 50 прц. на дивиденду від уділів з тим застереженем, що однорічна дивиденда не може перевисшати 10 прц., а евентуальна надвишка з тої части зиску приходить на фонд резервовий так довго, доки той не осягне висоти 50 тисяч зр.“; §. 46 має звучити: „Дивиденди непідняті в протягу одного року припадають в половині на фонд

устояв ся, але колись давно мав він велике значінє, а той, що єго ставив, добирав ще умисно як найбільше стрімкі місця для него, так, що ворогови вже лиш підступити під мур було дуже трудно. Нинї мур той місцями валить ся, а в тих місцях і видко, як він ставлений. Не єсть то мур одноцїлий, а радше обмурований вал: з обох боків стоять ґранїтові стіни, пересічно на півтора метра грубі, а місце між ними виповнене добре убитою землею і дрібним камінєм. Верхом обох мурованих стін ідуть зуби, муровані з паленої цеглн, получені з собою цїпким вапном. Середино єсть вал меми стїнами, виложений кількома верствами паленої цегли. Горішні части башень суть так само муровані з паленої цегли. Мур сей не всюди однаково високий; місцями має лиш 9, а місцями 12 до 13 метрів висоти; башнї суть півтора рава так високі, як мур. Ширина муру єсть всюди одинакова і має на вершку межи зубами мурованих стін 6 метрів.

Але ся часть хіньского муру, то лиш т. зв. „внутрішний великий мур“, котрий віддїляє ся від „внїшного великого муру“, може на яких 50 кільометрів дальше на північ від місцевости Ча-тов. Сей внїшний мур, званий по хіньски „ванґ-лї-шанґ-чінґ“ („великий мур довготи 10.000 лї“; — „лї“ єсть хіньска міра довготи, трохи більше, як пів кільометра), видко зараз поза містом Калґаном дуже добре. Він тягне ся так само, як і тамтой, горами і дебрами вздовж давної хіньскої границї сотки миль далеко, але він не був вже так сильно збудований, як сей внутрішний, бо лиш з ломаного каміня, і длятого по найбільшій части вже розсипав ся; ще лиш башнї на нїм держать ся декуди досить добре. Сей внїшний мур починає ся на всході майже від самого моря і тягне ся далеко на захід аж до Тібету під гори Нан-шан, після новійших обчислень 1870 кільометрів або звиш 240 миль. Хто і коли виставив той мур, годі знати. Хінці кажуть, що мур той стоїть вже 2000 літ, але розслїди европейских учених виказали, що на тім місци, де нинї великий мур, були в 6-ім столітю по Хр. ще лиш вали, а сам мур виставлено мабуть в 14-ім столітю по прогнаню Монґолів. Загально кажуть, що той великий мур виставили хіньскі цісарі з роду Мінґів, котрі панували аж до 1644 р., т. є. до часу, відколи в Хіні запанували Манджури. Ті самі цісарі дали основу також до другого чуда хіньскої будови і штуки, про котре в Европі аж в найновійших часах стало звістно. Суть то гроби цісарів з родини Мінґів.

На північ від Пекіну, в горах недалеко від внутрішного великого муру, вибрав був цісар Юнґ-льоґ, той сам, що переніс свою столицю з Нанкіну до Пекіну, пречудну долину на місце вічного упокою для себе і своїх наслїдників. Ті, що оглядали сї цісарскі гроби, кажуть, що трудно представити собі щось більше величавого і більше імпонуючого, та ледви чи які гробниці на сьвіті можуть зробити на чоловіці таке велике враженє, як сї. Зараз при самім вході до сего місця стоїть величезна брама з білого, як сніг, мармору, з пятьма отворами і нею входить ся в глуху, але пречудну долинку, окружену зі всіх боків горами. Звідси іде простїсенька дорога до другої брами з трома отворами, а відтак ще до третої, збудованої в роді павільона, від котрої знов іде широка на 20 метрів а довга на пів кільометра улиця, виложена білими плитами мармоворими. По обох боках сеї улиці стоять величезні статуї, числом 36 — то суть ніби сторожі, що стережуть цісарских гробів. Конець сеї улиці піднимають ся гори, а в ярах помежи ними єсть 13 цісарских гробниць. Кожда гробниця становить для себе окрему ґрупу, зложену з кількох сьвятинь, з котрих в головній, найбільшій, єсть престол до складаня жертв, підсьвічники і кадильниця, а відтак шафка, на котрій виписане імя цісаря. Поза сею головною сьвятинею єсть висока, усипана могила, висаджена деревами і в ній спочиває тіло помершого. Кожду таку ґрупу гробниць окружають кипресові або соснові гаї.

Може то й справедливий здогад, що Хінці хотіли цілий свій край обвести муром доокола длятого, щоби ніколи не потребували вести війни. Війна в їх переконаню то найгірше зло і длятого Хінці майже аж до найновійших часів не клали великої ваги на розвій своєї армії. Войско в Хіні удержувало ся головно на то, щоби в краю був порядок, щоби проганяти розбишаків а коли вже конче потреба, то й боронити краю. Длятого аж до 1865 р. був хінский вояк більше публичним слугою, як справдішним вояком. Він мешкав де на передмістю в своїм ґарнізоновім місті з жінкою і дітьми, діставав від правительства хату і може 3 кр. на день, мав малий городець і жив собі, як міг. Про свою воякцу службу не журив ся: по дїдови може лишив ся єму кріс (карабін з кременям), по батькови деревляні черевики та яка стара шабля — от і була єго зброя, а пороху, коли сам не умів собі зробити, діставав від правительства. Про якусь екзерцирку нїхто в Хіні не знав і не чував нїчого. За то піхотинець розносив урядові письма, та відбирав податки, а коли було потреба, то видобув де яку маленьку канону і стріляв з неї на пострах розбишакам або якому достойникови на віват. Кінний вояк робив службу нашого жандарма. Були то золоті часи для

резервовий, а в другій половині на запомоги для вдів і сиріт по сьвящениках всіх трех епархій"; внесеня совіта, дирекциї і членів. — Від ради вадзираючої: *Щавиньский*, заступник голови. *Гмитрик*, секретар.

Вистава краєва.

(Павільон краєвої Ради шкільної).

Народне шкільництво, учительскі семинариї і середні школи мають свій павільон, виставлений заходами кр. Ради шкільної. В нім показаний розвій шкіл від сотні літ і теперішний стан. Для учителів і всіх, що занимають ся шкільництвом, добре знати хоч в головних чертах історию шкільництва і тому сягнемо в минувшину.

Коли Австрия забрала Галичину, шкільництво стояло дуже низько. Правительство бажало знімчити всі краї. В монархії Габсбурґів були тоді три роди шкіл народних: школи тривіяльні, нормальні і головні. В школах тривіяльних вчили лише читати, писати, рахувати і катехизму; в школах нормальних і головних була ширша проґрама науки і они були тілько в більших містах. Львів від року 1775 мав нормальну школу; відтак небавом повстали такі школи в Замостю, в Бродах, Тернополи, Решові, Перемишли і Ярославі. Крім нормальної школи мав тоді Львів ще пять тривіяльних шкіл, замість давнійших шкіл монастирских. В школах міских дітвора три рази на тиждень була вільна від науки, в школах сельских наука була одноразова, а діти рослі підчас сінокосів не потребували ходити до школи. В школах заграничних не вільно було вчити ся галицкій молодежи під карою.

Підставою орґанізациї народних шкіл в Галичині була т. зв. Politische Schulverfassung, оголошена в році 1805, а обовязуюча аж до року 1868. Після того закона всі школи були німецкі. В школах нормальних (они складали ся з т. зв. штуби і трьох кляс) учили релиґії, читати, писати і рахувати, а все по німецки. Вчили також, хоч дуже маленько, инших язиків: але головною цілию народних шкіл була наука німецкого язика на підставі „коменюша", т. є. книжки о подвійнім тексті польско-німецкім або руско-німецкім. Почавши від третьої кляси ученики говорили лише по німецки. З малими змінами така система педаґоґічна тревала аж до року 1869, коли то Раді шкільній віддали заряд народних шкіл. Тоді було в краю 81 головних шкіл 4-клясових, 1961 тривіяльних шкіл і 427 парафіяльних, вкінци сім шкіл 5 і 6-клясових, удержуваних женьскими монастирями. Отже загалом було тоді в Галичині 2476 шкіл.

В перших десятьох літах свого істнованя старала ся кр. Рада шкільна орґанізувати школи вже істнуючі і закладати нові. В році 1874 число шкіл добре зорґанізованих виносило 2.362, а в 1884 році 2.645. Рада шкільна дбала тоді передовсім о добрі будинки і учителів для шкіл уже істнуючих, тому число нових шкіл більшало помалу. Той обяв почали тоді сильно критикувати посли соймові і виробила ся думка, що в кождій громаді треба заложити школу і дати її учителя, хоч би неквалїфікованого. Так отже від року 1885 до р. 1891 повстало нових шкіл 1059. Але небавом спостерегли, що такі школи наскоро закладані, не сповняють добре своєї задачі. В році 1891 було 256 зорґанізованих шкіл замкнених, бо не було їх де помістити і не мали учителів. Отже знов змінили напрям роботи на тім поли. Рада шкільна одержала значні фонди і стала дбати о приготовлене потрібного числа кваліфікованих учителів і будинків, а вже не закладали нових шкіл у громадах, що їх доси не мали. В році 1893 мала Галичина 3812 народних шкіл з 3886 клясами надєтатовими, з окремим учителем і 208 шкіл приватних.

Фреквенция шкіл змагала ся щораз більше. Коли в р. 1871 межи шестим і дванайцятим роком житя ходило до школи 156.015 (то значить 3224 учеників і учениць на тисяч осіб населеня), то в році 1893 число шкільних дітий в тім віці зросло до 563.509 (то значить, на тисячку населеня ходило до школи 8227 учеників і учениць). Число шкіл росте і росте заразом число учителів, котрих платню старали ся від р. 1873 систематично побільшати і запевнити їм емеритуру. В році 1875 на 3266 народних учителів було 2410 іспитованих, 1172 зі сьвідоцтвами зрілости з семинарий і 1009 без кваліфікациї. Торік ті відносини представляли ся значно лучше. Іспитованих учителів було 411, з сьвідоцтвом зрілости 801, без кваліфікациї 863 — загалом було всіх 5875. Кошти удержаня шкіл народних зросли також значно за остатних 20 літ. В році 1874 на цїли народного шкільництва видали громади, повіти і край лише 424.271 зр. за рік; а в р. 1893 на ті самі видатки пішло 2,986.490 зр.

На закінчене тої короткої історії елементарних шкіл наведемо ще кілька дат о науці доповняючій і о науці зручности. Що-до науки доповняючої, недільної, до котрої обовязана кожда дитина через два роки по скінченю народної школи, то на курси того рода ходило в р. 1874 хлопців 26.350, дівчат 16.675, — а в році 1892 хлопців 58.099, дівчат 50.527. Неменче потїшаючим обявом в зріст фреквенциї на науку промислову доповняючу, призначену для термінаторів ремісничих і для практикантів торговельних. З науки сеї, що відбуває ся в трийцять двох школах, користало минувшого року шкільного 4529 учеників. Вкінци науку зручности, почату в р. 1885 в Соколи, а в р. 1889 в Кракові, подає ся тепер уже в 22 школах.

Переходимо до семинарий учительских. Як було давнійше? По заборі Галичини перших учителів спроваджено до нас аж з Вармії; они познакомили ся з обовязуючою системою нормальною у декана Кіндермана в Каплицях в Чехії. Однак зараз при закладаню нормальних шкіл казало правительство кандидатам учительским два місяці приготовляти ся у Львові при школі нормальній. Той двомісячний курс звали препарандою; єго розширено потім на рік, а вкінци на два роки. Мимо того тодїшні кандидати учительскі не були занадто мудрі і длятого Рада шкільна постарала ся в р. 1871 о отворене семинарий учительских з курсом перше трилітним а потім 4-літним.

Тепер маємо три семинариї женьскі і сім мужеских. В семинариях мужеских було в шкільнім році 1871 учеників лише 71, а в 1893 р. вже 1.146 В тім часі число учениць піднесло ся з 59 на 584.

Так менче-більше представляє ся народне шкільництво в Галичині. Не дасть ся заперечити, що на тім поли зробили вже богато, але ще більше треба робити. Галичина що-до просьвіти все ще занимає майже остатнє місце в Австриї. Не вміючих ні читати, ні писати маємо ще 3,765.702. В самім Львові жиє 35.336 людий безграмотних, а в повіті турчаньскім на 100 людий ледви 4 вміє читати і писати. Кілько то літ треба ще ждати, щоби кожда доросла дитина у нас була письменна.

хіньских вояків. Тай не диво, коли хіньский цісар Канґ-гі видав 1710 р. науку для войска, в котрій так говорить:

„Війна єсть для народу тим, чим небезпечна недуга для тіла. У всіх недугах єсть хвиля, в котрій має ся ужити якогось ліку, друга хвиля, в котрій той лік має ділати, а третя, коли з того ліку єсть якийсь успіх. Хто не зважає на ті хвилї, той не має моральної цїли і людскости в собі. Длятого не треба вести війни без справедливої причини, а брати ся до неї лиш в догідну пору; не треба вести війни, коли люди сіють або жнуть, та в часі голоду, все одно, чи то у нас, чи у нашого ворога. Можна вести війну, можна здобувати міста, але заким возьмемо ся до сего послїдного средства, то мусимо бути певні того, що справедливість єсть цілию а людскість правилом всякого нашого ділання. Не треба грати ся з людским житєм, хиба що хочемо удержати житє другим. За ворогом не треба гнати ся дальше, як лиш сто кроків, бо війна і битва, то лиш конечна оборона. Коли вожд стрітить неприятельский відділ, то не повинен зараз на него нападати, але дати єму насамперед нагоду втікати. Коли войско увійде до чужого краю, то повинно пошанувати чужих богів і їх сьвящеників; не повинно толочити поля з рижем, валити мури міст і палити хати....

Із сеї науки, котра ще й до нині єсть миродайною дла хіньского войска, виходить ясно, що хіньска армія уважає за головну свою задачу у війні лиш оборону. До зачіпної війни она майже зовсім не спосібна. Правда, що тепер вже під впливом Європи хіньска армія дуже змінила ся, але все ще не на стілько, щоби могла в тактиці дорівнати японьскій армії, котра зовсім зорґанізована і узброєна на лад армії німецкої. Армія хіньска може рішати хиба лиш своїм величезним числом — так кажуть всї, що добре ознакомлені з відносинами у хіньскім войску. Але й тут насувають ся деякі трудности именно в проводі, тактиці та в транспорті войска і єго запровіянтованю.

В Хіні єсть двох міністрів війни, один Манджу а другий Хінець; так само мають і поодинокі відділи по двох ґенералів, отже вже в самім проводі не ма єдности. Головна хіньска тактика в тім, щоби войско ішло поволи і держало ся як найдальше від неприятеля; коли же хіньский відділ стрітить ся з неприятелем, то ґенерали не командують так, як в Європі: Марш, марш! та не кажуть бічи, але командують: Стій! — бо може неприятель перепудить ся і буде втікати. З далеких сторін дуже трудно перевозити войско на поле війни, бо й нема чим і нема куди; в краю нема доріг і зелізниць. З тої самої причини й дуже трудно виживити велику масу войска. Хіна може вправді виставити півтора міліона войска, але лиш на папери; поправді може стати до війни ледви 387.000, а й з того лиш кілька відділів єсть яко-тако здібних до бою. На першім місци стоїть корпус віце-короля Лі-Гунґ-Чанґа або т. зв. „армія чорної хоругви", в силі 50.000, виобразувана головно німецкими офіцирами. За сим іде корпус пекінский також в силі 50.000; дальше корпус манджурский 70.000 і корпус з прочих провінций, 40.000. Кавалерия хіньска не велика, а її задача у війні та, щоби кричати і страшити ворога. Додаймо до того ще й кілька сот лихих пушок, то й буде вся сила сухопутної армії хіньскої. Що она тепер вдіє, незадового побачимо.

Телеґрами.

Цельовац 30 серпня. Вчера лютила ся тут велика буря з градом і наробила богато шкоди.

Гаґа 30 серпня. Голяндска експедиция на остров Льомбок не удала ся; згинуло 12 офіцирів і 153 вояків.

Софія 30 серпня. Стамболова увільнено зпід дозору поліцийного.

Ліворно 30 серпня. Внаслідок замаху дінамітового арештовано тут вчера сімнайцять людий.

Льондон 30 серпня. Стан здоровля ґрафа Парижа погіршив ся.

Неаполь 29 серпня. Поліция арештувала сім студентів, котрі приготовляли підбурюючі відозви на роковини серпневих розрухів.

Каїро 29 серпня. Арештовано тут президента законодавчої ради Алі-пашу і ґенерала Гассапа-пашу за купованє невільників. Третий виновник Шараві-паша утік.

— **У Львові** виходять ті літературні часописи і вістники: **Зоря**, ілюстроване письмо літературно-наукове, 72 аркушів друку на рік, коштує 6 зр. у Львові, ул. Академична ч. 8. — **Дзвінок**, ілюстроване письмо для науки і забави руских дітий і молодежи; 36 аркушів друку, 5 зр. у Львові ул. Чарнецкого ч. 26. — **Правда**, місячник політики, науки і письменства, около 60 арк. друку, 5 зр. у Львові ул. Академічна ч. 8. — **Житє і Слово**, вістник літератури історії і фолькльору; 60 аркушів друку 5, зр. у Львові, ул. Глубока ч. 7.

За редакцию відповідає Адам Краховецкий.

З друкарнї В. Лозиньского під зарядом В. І. Вебера.